

63. Кузьменко М.М. Науково-педагогічна інтелігенція в УСРР 20–30-х років: соціально-професійний статус та освітньо-культурний рівень / М.М. Кузьменко; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Донецьк: Норд-Прес, 2004. – 456 с.

64. Бонь О.І. «...Методологія в мене не відповідає сучасним вимогам, зато мої знання їм необхідні» / О.І. Бонь // Сумська старовина. – 2007. – № XXI–XXII. – С. 123–131.

Яненко А.С. Подготовка музейных работников в аспирантуре Лаврского музея культов и быта и Всеукраинского музейного городка во второй половине 1920-х – начале 1930-х гг.

В статье рассматриваются основные принципы деятельности и персональный состав аспирантуры Лаврского музея культов и быта, а также его преемника Государственного историко-культурного заповедника «Всеукраинский музейный городок» в контексте трансформации подготовки музейных кадров в течение второй половины 1920-х – начале 1930-х гг.

Ключевые слова: Лаврский музей культов и быта, Всеукраинский музейный городок, музейная аспирантура, Киев, УССР.

Yanenko A.S. Training of museum staff in postgraduate course of Lavra Museum of Cults and Life and All-Ukrainian Museum Town in the second half of the 1920s – early 1930s years

In the article basic activity principles and personal membership of postgraduate course of Lavra Museum of Cults and Life and a State Historical and Cultural Preserve «All-Ukrainian Museum Town» are discussed in the movement of transformation of museum staff training system in the second half of the 1920s – early 1930s years on the bases of archive materials.

Key words: Lavra Museum of Cults and Life, All-Ukrainian Museum Town, museum postgraduate course, Kyiv, the Soviet Ukraine.

09.03.2016 р.

УДК 94(477):929:7.031.2

Т.В. Луговик

Є.Ю. СПАСЬКА ТА ЇЇ МЕТОДИКА ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ З МАСОВОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті досліджено процес формування методологічних засад видатної дослідниці та музейника Є.Ю. Спаської. Визначено сутність концептуальних ідей, методологічних підходів та методологічних принципів зі зразками народного мистецтва. На цій основі зроблено висновок щодо визначальної ролі її напрацювань в організації сучасних пам'яток охоронних та етнографічних досліджень.

Ключові слова: народне мистецтво, графічний метод, статистично-описовий метод, порівняльний метод, атрибуція.

Упродовж останніх років з'явилося чимало досліджень, присвячених науковій спадщині і трагічній долі видатної дослідниці народного мистецтва, музейника Євгенії Юрївни Спаської. Поза увагою дослідників залишився

методологічний доробок, а саме статистично-описовий метод роботи зі зразками народного мистецтва. Запропонована нею методика класифікації та структуралізації масового матеріалу не втрачає наукового значення й на сьогодні. Незважаючи на це, здобутки дослідниці в галузі методології залишаються маловідомою сторінкою її діяльності. Це пов'язано, перш за все, з тривалою забороною друку та розповсюдження праць Є. Спаської, що створило своєрідний вакуум в дослідженні її наукових пошуків і починань.

З 1924 р. дослідниця стає студенткою Київського археологічного інституту з відділення етнографії. Ця подія стала для Євгенії Спаської ключовою в плані професійного становлення. Занотувати кожну деталь, якнайретельніше описати все почуте і побачене – до цього спонукав її вчитель, відомий музейник, знавець народного мистецтва Данило Михайлович Щербаківський. Пізніше в своїх спогадах дослідниця писала: «...кінчивши, як більшість з нас, історичні факультети, мавши справу виключно з книжковими поглядами одних вчених на погляди других, мені нелегко було переламати себе і перейти на зовсім новий для мене метод роботи – в галузі матеріальної культури, мистецтва, вивчення речей та їх розуміння. Хотілося розуміти якусь істотну різницю. Здавалося, що б могло бути цікавого для Д. М. (Данила Михайловича – авт.) в цих наших розмовах та спостереженнях на семінарах, адже він сам наводив і мене, і всіх нас та примушував тут самих додумувати і договорювати чисто все до кінця! Казав він, що кожне наше спостереження в цій галузі, перевірене на матеріалі, потрібне, бо підручників таких для нас немає і не скоро вони будуть. А ми мусили якось самі себе виховувати, переучувати! Він казав, що в історії матеріальної культури, в мистецтвознавстві треба уникати «літературних методів» і конче треба навчитися самим «виходити з матеріалу», «з самих речей». На це слід настроювати себе, переучувати! У зв'язку з цим він і мене, і товаришів примушував написати свої спостереження над методом праці з масовим матеріалом із народного мистецтва. Не знаю як інші, а я з такими труднощами доходила до цього, саме працюючи з масовим матеріалом, – сотнями малюнків татарських вишивок, або замальовок вже великої кількості кахоль, або у себе на роботі, в сільгоспмузеї, над сотнями мисок, які хаотично зібрала для музею інша людина. Така робота, може, й цікава для тих, хто мав відповідну підготовку, вмів працювати, була на думку Д. М., корисна для усіх учнів його» [1, с. 280]. «Майте на увазі, що в нашій роботі нема дрібниць. За дрібницею часто стоїть ціле явище! Тому і дивитися слід якнайуважніше!», – любив повторювати він [1, с. 273]. Пильно придивляйтесь до речі, дослідити і знати її не гірше автора – такі

завдання Щербаківський ставив перед аудиторією: «В нашій дослідницькій роботі перше – навчитися дивитися, дивитися і дивитися! Прочитати про це найкорисніше тоді, коли ви знаєте річ не гірше за автора» [1, с. 273]. «Таке ми чули від нього не раз, зокрема, коли доводилося братися за щось нове, незнайоме, й студент спочатку розгублено не знав, з якого боку приступити до матеріалу» [1, с. 273].

У своїх спогадах про вчителя Євгенія Юрїївна наводить цікаві моменти лекцій Данила Михайловича: «Покаже нам, скажімо, пару глиняних баранців і голосує, кому який більше подобався. А підрахувавши, й каже: «От тепер я знаю, з ким мені легше говорити, а кому ще довго доведеться «виховувати око» [1, с. 273]. Данило Михайлович дуже обережно поводився з творами народного мистецтва, а його висновки після зовнішнього огляду речі – вражали. Студенти називали це «інтимною бесідою з річчю» [1, с. 273]. «Вже потім, навмисно показуючи йому щось нове, чого він ще не бачив, щось привезене з експедиції, я з захопленням придивлялася, прямо скажу – підглядала, – як обережно бере він в руки навіть незначну річ, як тримає, як довго придивляється до неї, повертаючи на всі боки... І те, що він було, скаже, завжди було таке істотне, наче він встиг «заглянути в глибину душі речі», – згадувала Є. Спаська [1, с. 273]. Особливо цінними для неї були поради, що давав Данило Михайлович у процесі підготовки доповідей та рефератів. Вони зводилися до наступного: «Речі мусять говорити самі за себе, перш за все треба уважно і уперто придивлятися до матеріалу, над яким ви працюєте. Треба вимагати, щоб він сам до вас нарешті озвався!» [1, с. 273]. Його поради та настанови стали для дослідниці незамінним дороговказом у справі збору та обробки матеріалів з народного мистецтва. Особливу цінність вони здобули в процесі роботи Є.Ю. Спаської над кримськотатарським спадком О.М. Петрової.

У роки Першої світової війни Є. Спаська працювала сестрою милосердя в Криму, де і познайомилась з дослідницею-аматоркою, місцевим культурним діячем та надзвичайно освіченою жінкою Олександрою Михайлівною Петровою. «Працюючи в Феодосії роз'їзною сестрою Червоного Хреста, відвідувала її з різними уколами», – згадувала вона [1, с. 277]. Олександра Михайлівна п'ятнадцять років життя присвятила збиранню орнаментів кримсько-татарського художнього шитва. Незважаючи на те, що їх спілкування було нетривалим, вона відразу розгледіла в Спаській живий інтерес до народного мистецтва і запропонувала дослідниці свою колекцію малюнків вишивок. Євгенія Юрїївна, розуміючи відповідальність, відмовилась від такого щедрого подарунку. У 1921 р. О.М. Петрова

померла, а її величезна та унікальна за своїм складом колекція малюнків вишитих орнаментів (1100 одиниць) перейшла за заповітом до Євгенії Юрїївни. Значна кількість замальовок була втрачена, адже довгий час родичі померлої зберігали колекцію у підсобному приміщенні.

Є.Ю. Спаська вирішила порадитися з Д.М. Щербаківським щодо отриманого спадку. Його реакція була неочікуваною: «Як же вам не соромно! Людина все життя вклала в цю працю і чомусь доручила її саме вам, а ви вже не знаєте, як здихатись її?» [1, с. 273]. Дослідниця сперечалась, адже вважала себе некомпетентною щодо східного мистецтва, проте Данило Михайлович був неблаганним: «Довго й уважно переглядав він їх (малюнки), а потім сказав, що це справжній скарб! Клад цей ви маєте неодмінно опрацювати!... Ви свого щастя не розумієте... Думайте про долю людини, що так уперто, хоч і досить невміло, збирала цей великий матеріал...» [1, с. 278]. «Це була така справжня, щира, велика доброта, співчуття і повага до нещасливого збирача, який не встиг довести діло до кінця! Я зрозуміла його правду, і свій егоїзм...», – написала в своєму щоденнику дослідниця [1, с. 278]. Врешті Спаська погодилася спробувати доопрацювати зібраний О.М. Петровою матеріал, але лише за умови допомоги вчителя.

Розпочавши дослідження, Євгенія Юрїївна зіткнулась з такими проблемами: 1) питання кримсько-татарської вишивки та орнаментів в тогочасній науці було зовсім нерозробленим; 2) матеріал був представлений лише графічним зображенням орнаментів. У процесі роботи вона згадала рекомендації Щербаківського: «Я вже говорив не раз усім вам, що єдиний метод вивчати матеріал – це уважно дивитися на нього. Уперто. Думати про нього. Свою збірку кахоль ще встигнете опрацювати, нікуди вона не дінеться! А перш за все, треба зробити це, негайно, тепер! Поки ви ще пам'ятаєте, що вам про це говорила сама Олександра Петрова. А те, що ви східним мистецтвом досі не інтересувалися – просто сором! Коли ви придивитесь краще до цього матеріалу – побачите, як це буде вам корисно. Тут же сила елементів, спільних з українським орнаментом». «Да я вже без кінця дивлюся, листаю, перелистую, боюся, що розтріпаю малюнки. Сортую їх за різними принципами. Да це ж ще не речі, а малюнки. А літератури зовсім ніде ніякої немає. Знавців немає», – відповідала Є.Ю. Спаська [1, с. 278]. Данило Михайлович наполягав: «... Ви як-небудь обереженько, – навчитесь. А як почали, – подивитесь ще трохи, і скоро вже все зрозумієте, що і як можна і слід робити. А залишати і не думайте. Це для вас прекрасна школа. А як щось надумаєте, – завжди, коли вам

треба, приходьте порадитись» [1, с. 278]. Згодом Спаська згадувала, що «коли б не було у небіжчиці Олександри Михайлівни такого «адвоката», як він (Д. Щербаківський), не вистачило б у мене ні терпіння, ні упертості висидіти усю зиму вечорами на підлозі в моїй холодній кімнаті, розбираючи ці малюнки» [1, с. 278].

Задля закінчення роботи Спаська відвідала Крим (літо 1925 р.: «...походила я там і по музеях, де були подібні вишивки, порадила з фахівцями татарського мистецтва, бо книжок не знайшла жодної ані в кримських, ані в московських бібліотеках, які б мені допомогли в цій справі» [1, с. 278].

Дієву допомогу Євгенія Юріївна отримала від неформального керівника кримського краєзнавства Арсенія Івановича Маркевича, дружба та наукові консультації з яким продовжилися й в подальші роки. Саме він був головним провідником Є.Ю. Спаської у «хащах» кримознавчої літератури.

1926 р. Спаська публікує дві статті, присвячені кримсько-татарському орнаменту, які до сьогодні становлять справжню бібліографічну цінність. Своєрідним підсумком наукових напрацювань дослідниці стала доповідь «Статистично-описовий метод праці з масовим матеріалом з народного мистецтва» на музейному семінарі Д.М. Щербаківського (1927). Приємно вразило відношення до її доповіді: «Він (Данило Щербаківський – авт.) говорив, що тема ця корисна для всіх, хто лише починав працювати в цій галузі. Навіть не сердився на мене, коли я, прочитавши цю роботу в нашому тісному музейному семінарі, прочитала її ще раз у поширеній аудиторії, в гуртку «Studio» при кабінеті українського мистецтва, навіть у присутності сторонніх осіб (і головне – «присяжних статистиків»). Він навіть говорив, що це конче треба було зробити. Оскільки раніше, в семінарії Київського археологічного інституту Данило Михайлович був хоч і дуже уважний, але все ж далекий вчитель, офіційний керівник, що «одмикався» [лише] в міру потреби, остільки ще тут він був щедрий безмірно. Відчувалося, що він хоче і поспішає дати усім нам все що може, скільки ми можемо взяти» [1, с. 280].

Спаська назвала свій метод «статистично-описовим», поєднавши позитивні сторони двох ніби протилежних підходів. Статистичний метод дає змогу робити висновки щодо великої кількості аналогічних явищ, відкидаючи при масових дослідженнях елементи їх суб'єктивної оцінки. Етнограф вважала, що «дослідникові народного мистецтва, який мусить додержуватися цього правила в одній частині праці, не тільки слід пом'якшити суворе це правило в другій, але навпаки, йому необхідно там виявити свої суб'єктивні знання та здібності, цебто

– використати плюси статистичного методу, додати йому яскравості методу порівняння, аналогій і т. ін.» [5, с. 66]. Вона стверджувала, що при дослідженні колекцій народного мистецтва науковця може злякати велика кількість подібних та однорідних зразків: «...масовий матеріал, це багато – сотні, тисячі однорідних речей, що одразу лякають своєю кількістю... Праця з масовим матеріалом, коли її вести без певного суворо обдуманого плану – занадто тяжка, прямо скажу, тривожна, нервова праця» [5, с. 66].

Для подолання суб'єктивності і поспішності висновків, Євгенія Юріївна запропонувала застосувати статистичний метод. Під час вивчення певного виду народного мистецтва дослідник має скласти анкету з питаннями: «1) історія речі, 2) її зовнішній вигляд (об'єктивні дані) і 3) суб'єктивні дані – аналогії тощо». Вона міркувала так: «Може не бути відомостей для першої групи, може нічого сказати в «примітках», але третю групу необхідно розробити докладно» [5, с. 66]. Відповіді на ці питання слід записувати у спеціальних картках для кожного виробу. Лише цей шлях може привести науковця до достовірних фактів. Очевидно, що на проміжному етапі дослідження Спаська також застосувала графічний метод, склавши таблиці на основі карток, адже саме таблиці вона вважала перехідним етапом від сухої статистики до аналізу та інтерпретації матеріалів. Проте, зразків таких таблиць з кримськотатарської вишивки не зберіглося.

Євгенія Юріївна виконала важку, але вкрай важливу роботу першопрохідця, розробивши систему класифікації та типологізації орнаментики кримсько-татарської вишивки, якою користуються дослідники й сьогодні. Вражає професіоналізм та виваженість, з якою вона підійшла до поставленого завдання. У статті «Татарские вышивки Старо-Крымского района» (1926) Євгенія подає загальну інформацію про колекцію малюнків, яку вона вивчала, та її збирача – О.М. Петрову. Далі йдуть відомості, очевидно взяті з нотатків О. Петрової, про район, де вона збирала зразки, назви вишитих речей та їх призначення. Всі малюнки вона розділила за назвами вишитих речей: марама, шербенте і кебрізи, а також за видами: покривала, рушники (серветки, скатертини), пояси, хустки. Євгенія Юріївна також звернула увагу на основні ознаки старовинних речей і більш нових виробів, запропонувала критерії, за якими можна визначити приблизне датування речі (якісний матеріал та філігранна техніка виконання, на її думку, притаманні більш старим виробам).

Значна увага в дослідженні приділена методиці відокремлення малюнків тканин XVIII–XIX ст. від виробів XX ст. й опису особливостей матеріалу та техніки вишивки. Авторка детально охарактеризувала забарвлення тканин і орнаменти, вказав-

ши, що серед них особливе місце займають квіти. Вказані Спаською прийоми кримсько-татарської вишивки перегукуються з подібними зразками мистецтва, які на той час вивчала в Євпаторії етнограф Поліна Яківна Чепуріна: коса, гобеленівський шов, решіточка (мережка), гладінь, петля-тамбур, строчка. Схожі підходи в класифікації та художньому аналізі виробів зумовлені частими науковими контактами та консультаціями з Поліною Яківною під час поїздок Євгенії Юрїївни в Крим. В останній частині статті Спаська аналізує основні мотиви орнаментів, класифікує їх за змістом та значенням.

Використавши порівняльний метод, провівши деякі паралелі у використанні швів та технологій українського, турецького та кримсько-татарського шитва, Спаська зробила висновок про те, що золотий кримсько-татарський гапт та турецьке візерункове шитво в прикріп є найбільш наближеними до українських орнаментів. Вона підкреслила схожість не лише в композиційно-стилістичному плані, а й в техніці виконання узорів. Цікавим моментом статті Євгенії Юрїївни є наведені анотації до малюнків самої О.М. Петрової. На її думку, для найбільш давніх зразків вишивки було нехарактерним використання металевих ниток.

За матеріалами зібрання О.М. Петрової Є. Спаською здійснено дослідження «Старокримские узоры» (1926). Студія була представлена професору Азербайджанського університету В.М. Зуммеру на тюркологічній підкомісії Товариства обстеження й вивчення Азербайджану, а згодом опублікована в Баку на сторінках наукового журналу «Известия». З майже тисячі зображень вишивки Євгенія Юрїївна відібрала і схарактеризувала двадцять малюнків як найбільш типових або більш специфічних для даного району. Це дозволило з наукової точки зору підійти до питання класифікації та структуралізації зібраних етнографічних матеріалів. Окрім цього, етнограф підкреслила композиційно-стилістичну особливість орнаменту і вказала на найбільш типові предмети ужитку жінки-татарки, які прикрашалися вишивкою: рушники, серветки, скатертини, весільні пояси, хустки, покривала на голову. Авторка проаналізувала й різні способи вишивки і запропонувала варіанти атрибуції зразків. Вік було встановлено приблизно, з огляду на загальні ознаки. За її висновками, для більш ранніх вишивок були характерними краща якість матеріалу, ретельність виконання, стрункість композиції і масивність основних ліній узору. Пізнішим вишивкам притаманна більш недбала техніка виконання, порівняно дешевший матеріал, використання не справжніх золотих ниток, набивні зім'яті наповнення під вишивку, а також плутана композиція та рідкі орнаменти на виробках. Відмінністю нової сучасної вишивки від колишніх

масивних були тонкі зигзагоподібні лінії.

Оцінюючи внесок Євгенії Юрїївни у справу вивчення народних тканин і вишивки на тлі загального розвитку етнографічних студій, її колега по цеху мистецтвознавців, археолог і музейний діяч М.О. Новицька критично зауважила, що «вишивання кримських татар старо-кримського району опрацьовано за матеріалами Петрової в двох роботах Євгенії Спаської 1926 р. На жаль, одна стаття, що подає аналіз матеріалу, техніки та орнаменту, не має зовсім ілюстрацій, а друга, коротша, має таблиці, виконані дуже кепсько» [11, с. 235]. Ознайомившись з роботами учениці, Данило Михайлович зауважив, що матеріал про композицію малюнків викладається надто сухо і потрібно було б додати більше яскравих прикладів, щоб фактаж ожив, придбав виразність. Не дивлячись на всі недоліки, праці Спаської були опубліковані та з цікавістю сприйняті спеціалістами-кримознавцями і отримали доброзичливу оцінку.

Через багато років Євгенія Юрїївна зізналася, що дослідження кримськотатарської вишивки стало для неї дуже корисною школою в опануванні методик роботи з народним мистецтвом: «Не раз дякувала Д.М. (Щербаківському), що він примусив мене саму розібратися у цій справі...» [?, с. 235].

Методологічні напрацювання дослідниці є важливою складовою наукової спадщини визнаного українського етнографа, фольклориста та музеєзнавця Є.Ю. Спаської. В науковому розрізі вони засвідчені невеликою за об'ємом, але змістовно насиченою доповіддю на семінарі. І хоча доповідь не увінчалася друком та логічним продовженням у комплексних, узагальнюючих працях з методології, значна науково-дослідницька та збиральницька робота Євгенії Юрїївни створила можливість ввести до наукового обігу значний фактичний матеріал, опублікувати ґрунтовні розвідки і створити чітку схему для його збору та обробки. Вагомий внесок Євгенії Юрїївни у становлення методологічної бази етнографічної та музеєзнавчої науки не втратив своєї цінності й актуальності у сьогоденні. Це вкотре підтверджує думку, що інколи кілька сторінок рукописного тексту варті томів нікому не потрібної друкованої нісенітничі.

Посилання

1. Спаська Є. Спогади про мого найсуворішого вчителя Данила Щербаківського / Є. Спаська // Наука і культура: Україна. – 1990. – С. 272–286.
2. Білокінь С. Євгенія Юрїївна Спаська / С. Білокінь // Україна: Наука і культура: Щорічник. – Вип. 24. – К., 1990. – С. 272–286.
3. Діденко Т., Морозов О. Етнографічні щоденники Євгенії Спаської / Т. Діденко, О. Морозов // Ніжинська старовина. – 2006. – Вип. 2 (5). – С. 151–169.
4. Спасская Е. Старо-крымские узоры / Е. Спасская // Известия Общества исследования и изучения Азербайджана. – 1926. – № 3. – С. 181–184.

5. Білокінь С. Мистецтвознавча діяльність Є.Ю. Спаської / С. Білокінь // Народна творчість та етнографія. – 1983. – № 6. – С. 64–67.

6. Спасская Е. Татарские вышивки Старо-Крымского района: по материалам А.М. Петровой / Е. Спасская // Известия Восточного факультета Азербайджанского гос. ун-та им. В.И. Ленина. Серия 5. Востоковедение. – 1926. – С. 21–47.

7. Маньковська Р. Діяльність Є.Ю. Спаської на ниві музейництва / Р. Маньковська // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. – 1997. – Вип. 2. – С. 578.

8. Мусаєва У. Подвижники крымской этнографии, 1921–1941: Исторические очерки. Библиография крымоведения / У. Мусаєва. – Симферополь, 2004. – С. 120–125.

9. Непомнящий А. Кримські сторінки біографії Євгенії Спаської / А. Непомнящий // Ніжинська старовина. – 2011. – № 11 (14). – С. 125–136.

10. Непомнящий А. Крымовед из Нежина / А. Непомнящий // Крымский архив. – 2007. – № 10. – С. 267–274.

11. Новицька М. Вивчення старовинних тканин та вишивання за революційних часів на території Радянського Союзу / М. Новицька // Записки Всеукраїнського Археологічного комітету. – 1930. – Т. 1. – С. 233–245.

12. Новицька М. Орнаментальна вишивка Крима / М. Новицька // Записки Одесского Археологического общества. – 1967. – Т. II (35). – С. 284–288.

13. Чепуріна П. Орнаментальное шитьё Крима / П. Чепуріна. – М., 1938. – С. 16–19.

14. Чепуріна П. Татарская вышивка / П. Чепуріна // Искусство. – 1935. – № 2. – С. 103–107.

15. Шудря Є. Всім серцем на Десні...: Зі спадщини народного мистецтва Євгенії Спаської / Є. Шудря // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 5/6. – С. 73–75.

Луговик Т.В. Е.Ю. Спасская и ее методика обработки материалов массового народного искусства

В статье исследован процесс формирования методологических принципов выдающейся исследовательницы и музейщика Е.Ю. Спасской. Определена сущность концептуальных идей, методологических подходов и методологических принципов с образцами народного искусства. На этой основе сделан вывод об определяющей роли ее наработок в организации современных памятноохранных и этнографических исследований.

Ключевые слова: народное искусство, графический метод, статистическо-описательный метод, сравнительный метод, атрибуция.

Luhovik T.V. Ye. Yu. Spasskaya and her method of treatment of materials on folk art

The article investigates the process of formation of the methodological principles of outstanding researcher and Museum professional Ye. Yu. Spasskaya. It defines the essence of conceptual ideas, methodological approaches and methodological principles with examples of folk art. On this basis the conclusion about the determining role of it developments in the organization of monument protection and modern ethnographic studies.

Key words: folk art, graphical method, statistical-descriptive method, comparative method, attribution.

21.02.2016 р.

ІСТОРИЧНІ ЕТНОМИСТЕЦЬКІ ТРАДИЦІЇ В ТВОРАХ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА СІВЕРЩИНИ

У статті аналізуються твори декоративно-прикладного мистецтва Сіверщини, зокрема художньої вишивки, техніки її виконання та стилю.

Ключові слова: художня вишивка Сіверщини, традиції, орнаментальна композиція, символіка, художня композиція.

Вивчення творів народних та професійних майстрів декоративного мистецтва України допомагають яскравіше відтворити процес відродження художньої вишивки, її техніки, композиції, стилю та кольорового рішення. Знайомство з національними і духовними цінностями сприяє формуванню й вихованню підростаючого покоління, баченню шляхів до самосвідомості і розуміння традицій, звичаїв, обрядів.

Мистецтво вишивки Сіверщини, виступаючи оберегом національної народної культури, відтворюючи яскраво виражений національний колорит, сьогодні стає засобом національного відродження й художнього виховання молоді. В ньому закладено великий художньо-творчий і педагогічний потенціал. Сприяти культурному й мистецькому розвитку має відповідна система виховання дітей і молоді. Цією ідеєю сьогодні повинні бути об'єднані педагоги, майстри образотворчого мистецтва, діячі культури. Вони мають створити оптимальне середовище для існування і розвитку традиційної культури, домагатися не тільки зберегти народні культурні скарби, але й передати їх наступним поколінням [1, с. 7].

Соціально-політичні перетворення сучасного періоду розвитку України, докорінні зміни засад розбудови освіти дали поштовх до відродження та оновлення народного декоративно-прикладного мистецтва, яке становить унікальне явище національної культури. Вивчення теорії розвитку мистецтва вишивки, техніки виконання, функціонального призначення рушників, змісту орнаментальних мотивів, композиції та кольору дає можливість всебічно пізнати традиції побуту, етносу українського народу.

Рушник є символом щедрості, гостинності, поваги, щирої любові, вірності. З ним пов'язано багато народних звичаїв, обрядів, пісень та переказів. В побуті українського народу він був присутній протягом усього життя – і в радісний, і в сумний час. Всі важливі події – заручини, весілля, на родини, спорудження нової оселі, зустрічі гостей, проводи – не обходилися без вишитих рушників [2, с. 47].

Рушник – полотняний прямокутник видовженої форми з нанесеним на нього орнаментом, що має обрядове, декоративне та утилітарне призначення.